

УДК 351.858(=161.2):929

Петро ГАВРИЛИШИН,

к. іст. н, доцент кафедри міжнародних відносин,
докторант Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна

ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ БОГДАНом ГАВРИЛИШИНОМ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ СУЧАСНИХ МІГРАНТІВ

Питання збереження української ідентичності і досі залишається надзвичайно актуальним. Російсько-українська війна спричинила до значного збільшення українців, які проживають за межами України. У цих умовах їхнім основним завданням є швидка і вдала адаптація та інтеграція в країні поселення, а збереження власної ідентичності відходить, переважно, на другий план. Це може призвести до втрати зв'язку з Батьківщиною, адже для його утримання потрібно докладати зусилля.

Одним із найбільш успішних прикладів збереження національної ідентичності є Богдан Дмитрович Гаврилишин (1926 – 2016) – український та швейцарський економіст, громадянин Канади, громадський діяч, меценат, член Римського клубу, іноземний член НАН України, Почесний консул України в Швейцарії, президент Фонду Богдана Гаврилишина [2, с. 88–89; 6, с. 208–214; 7]. Метою нашої розвідки є з'ясувати досвід і практики збереження української ідентичності Богданом Гаврилишином, аналізуючи його спогади та інтерв'ю.

Один із успішних прикладів збереження національної самобутності – українська етнічна група у Канаді, що посідає друге місце за чисельністю українців, які проживають за межами України, і перше за своєю активністю у розвитку громадського, культурного та духовного життя [8, с. 64].

У своїх спогадах Богдан Гаврилишин розповідає про цікаву особливість українських лісорубів у Канаді, яких законтракували у Німеччині в таборах Ді-Пі: «Наша група відрізнялася від канадських лісорубів. Для нас лісорубство було лише способом дістатися до Канади, потім заощадити гроші: комусь із нас для того, щоб продовжити навчання, а іншим – щоб поїхати в місто і знайти там пристойну роботу. Ми швидко організувалися. Передплатили кілька українських газет, робили вирізки з цікавими статтями, наклеювали їх на дошку, і таким чином у нас була «жива газета». Ми також змайстрували хреста біля нашого табору і кожної неділі проводили імпровізовані богослужіння» [4, с. 49–50].

В інтерв'ю дисиденту Івану Дзюбі, даному в 1992 р., вчений пригадує свій дуже цікавий студентський досвід моделювання життя мігрантів в Канаді: «Ще

під час навчання в університеті Міністерство імміграції мене запросило на конференцію для «існуючих» і «новоканадійців». Я вже в той час питав себе, як мені сприймати цю нову країну: чи вона має бути моєю країною, чи асимілюватися або ізолюватися в цій країні. Цю конференцію дуже мудро провели. Наша дискусійна група показала цю проблему пантомімою: три альтернативи. Перша – «канадійці» сидять при столі, оглядають предмети канадійського мистецтва, а на підлозі сидять «китайці», і від часу до часу дивляться одні на других досить вороже, сцена так і залишається. Так ми представили ізоляцію. Другий акт починається так само, але за якийсь час «канадійці» при столі стають досить лютими, підходять до «китайців», піднімають їх, стягають їхні китайські убрання і насильно ставлять до стола і примушують дивитись на їхнє канадійське мистецтво. Це – асиміляція. Третій починається так само, однак за деякий час «китайці» починають придивлятися до канадійського столу, а «канадійці» придивляються до предметів китайського мистецтва, і скоро сідають до одного столу, де «китайці» розкладають також своє мистецтво, але скидають своє китайське убрання. Це – інтеграція. І так я ще в студентські роки вирішив, що на ізоляцію я не піду, асиміляція також не для мене, а єдиний підхід, що може бути, – це інтеграція. Я збережу свою ідентичність, свою українську специфіку, але ввійду в канадійський світ як активний член суспільства» [5, с. 42–43].

Про цей самий досвід він пізніше напише і в спогадах «Залишаюсь українцем»: «Це зобразило процес інтеграції, де етнічні меншини могли брати участь у всіх сферах життя країни, одночасно підтримуючи свої культурні, кулінарні, мовні та інші традиції, цим роблячи країну різноманітнішою і, як наслідок, багатшою. Пізніше я спостерігав таку ізоляцію в житті, гетто існували у багатьох країнах, особливо в Європі. Асиміляція була методом, яку використовували в США, так званий «стоплювальний котел». Це добре діяло на більшість білих іммігрантів. Але ця метода не була успішною стосовно темношкірих американців, а пізніше – іспаномовних американців» [4, с. 62].

У 1996 р., відповідаючи на запитання журналістки про те, як нашим українцям пощастило зберегти рідну мову на чужині, коли це так важко зробити ще й тепер на Батьківщині, Богдан Гаврилишин сказав: «Знаєте, здебільшого виїжджали за кордон люди з Галичини, з Західної України. Виїжджали за Польщі, за Австро-Угорської імперії і дуже багато після Другої світової війни. Тамтешнім українцям було якось легше уникнути депортації народів. Це мало позитивний ефект, бо українська мова в Західній Україні збереглася більше, ніж у деяких південно-східних регіонах, на яких згубно позначилась дискримінація з боку російсько-радянського режиму. Це перший факт. Другий. Наші люди дуже релігійні й майже першого ж року ставили свої церкви, а при церкві засновували суботню чи недільну школу. А що наша мова, наша культура була під загрозою саме в

Україні, то українці в еміграції свідомо, і навіть дуже, а хто й навіть підсвідомо, керувалися засадою, що своє ми мусимо зберегти. І закладали не тільки церкви, а й започатковували всілякі молодіжні організації, зокрема Пласт, який відігравав дуже важливу роль. Влаштовували пластові табори, де плекалося все українське. Були й інші молодіжні організації. При українських університетах засновувано студентські клуби, я сам пам'ятаю, як ми це робили» [1, с. 6].

Попри те, що перша пластова станиця і перебування Уповноваженого Пласту в Канаді були у Вінніпезі, після переміщення головної канцелярії до Торонто саме тут розташувався осідок Крайової пластової станиці (далі – КПС) і найбільша (з 1951 р.) станиця в Канаді. Установчі збори торонтського Пласту організував Андрій Харак 4 квітня 1948 р. Тоді Богдана Гаврилишина було обрано головою, а Софію Ярмолук (Скрипник) – писарем. 23 травня 1948 р. проведені перші організаційні збори станиці в Торонто. А. Харака було обрано станичним, Б. Гаврилишина – референтом пластунів, а Л. Вахнянин – референткою пластунок. У липні 1949 р. в Торонто також створено «Пластприят», членами якого були здебільшого довоєнні іммігранти, загітовані А. Хараком підтримати нову організацію. Доки станиця не придбала власну оселю, вона покладалася на допомогу небайдужих у знаходженні місця для літніх таборів: отців Василіян у Гримсбі, монахів Студитів у Вудстоку та окремих українських фермерів. У 1949 р. був проведений перший новацький табір під проводом Тоні Горохович із 12 учасниками [11, с. 286].

Вже тоді Б. Гаврилишин був схильний до налагодження співпраці між різноманітними структурами, вбачаючи у цьому потенціал розвитку: «Також у той час я створив університетський клуб студентів-українців. Ми почали відновлювати Пласт, я пробував нав'язати взаємини із спілкою канадійських скаутів, думав, що український Пласт зміг би зберегти українську мову в своїх куренях і станицях, але належатиме до Канадійської асоціації скаутів. Проти цього протестували деякі українські жінки, мовляв, «Гаврилишин хоче запродати душі українських дітей за те, щоб йому дали університетський диплом». Після двох років як я закінчив університет, думки про мої наміри стосовно Пласту змінилися» [5, с. 43–44].

Вчений розповів про цікавий приклад збереження української ідентичності в Канаді: «Я можу навести два цікаві й для мене самого трошки дивні факти на прикладі власної родини. Батьки моєї дружини народжені в Канаді (хоч їхні батьки, одна лінія, виїхали з України), і ніколи України не бачили, і хоч батько моєї дружини займався страхуванням, але від 20 до 80 років свого життя писав вірші українською мовою. Писав тільки про Україну, про яку дещо знав із прочитаних книжок, а в основному – з розповідей батьків. Другий факт: коли моя дружина вперше відвідала зі мною 1971 року Україну (більшу частину життя ми прожили

у Швейцарії) і завітали до мого рідного села, і ми вийшли з машини й побачили мою рідню, перше її речення було: я належу цій землі. То було перше, що вона відчула в Україні. Навіть її батьки не бачили України, а вдома ми говорили здебільшого англійською, бо з цією мовою був пов'язаний мій фах, і жили далеко від українського середовища, у Швейцарії чи у північному Квебеку, де взагалі не було українців, і ось тобі маєш: «Я належу цій землі». Однак слід сказати, що нині в еміграції загалом пригасає почуття морального обов'язку щодо своєї прабатьківщини, обов'язку зберігати пам'ять про неї. Що ж до мене, то я завжди відчував себе зобов'язаним зберігати все своє і дбати про нього» [1, с. 5].

У 2015 р. в інтерв'ю для журналу «Наша Перспектива» на запитання журналіста Володимира Чубая чи важко українцеві торувати власний шлях у світі і залишатися при цьому українцем, вчений розповів наступне: «Мені пощастило, я пізнав світ, був, як кажуть, громадянином світу, у кожному разі добре знаною людиною у світі. У той час, справді, у світі дуже мало знали про Україну, навіть німці, які стратили два мільйони своїх солдатів в Україні, називали Україну «Русьланд». Я мав добру освіту, дуже цікавився проблематикою світу і завдяки самовпевненості, а особливо почуттям власної гідності та гордості за своє українство, яке я підкреслював при кожній нагоді, мене сприймали дуже позитивно» [12, с. 35].

Після виходу на пенсію Богдан Гаврилишин вирішує зробити щось корисне для України, застосувавши свій великий досвід, напрацьовані зв'язки та бачення світових процесів. У результаті він засновує такі важливі інституції як Міжнародний інститут менеджменту в Києві, Міжнародний фонд «Відродження» та Міжнародний центр перспективних досліджень, що продовжують діяти до сьогодні. Стає радником президента Леоніда Кравчука та трьох прем'єр-міністрів, допомагаючи їм налагоджувати важливі контакти у світі [10, с. 116–127].

Підсумовуючи, можемо ствердити, що будучи представником української еміграції і діаспори в Канаді та Швейцарії, Богдан Гаврилишин не тільки зберіг свою національну ідентичність, а й зумів в кінці 1980-х рр. повернутися на Батьківщину та влитися в українське суспільство в період відновлення його незалежності. Розчарувавшись в українських політичних діячах, науковець у 2010 р. створює Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, місією якого є підготовка критичної маси молодих українців, які б реформували Україну [9]. Богдан Гаврилишин належить до кращих та водночас непересічних представників українського народу, котрий на практиці сприяв розбудові української держави та суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василюк Н. Інтерв'ю з Богданом Гаврилишином «Я належу цій землі...». Кур'єр Юнеско. 1996. Грудень. С. 4–9.
2. Віднянський С. Гаврилишин Богдан Дмитрович. Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник. Вип. 5. Біографічна частина: А–М / відп. ред. М. М. Варварцев. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.
3. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств. Дороговкази в майбутнє : Доповідь Римському Клубові. 3-тє вид., допов. Київ : Пульсари, 2009. 248 с.
4. Гаврилишин Б. Залишаюсь українцем : спогади. Київ : Пульсари, 2011. 288 с.
5. Богдан Гаврилишин – Іван Дзюба. Діалог. Київ : Вид. Укр. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. асоц. українознавців, 1995. 159 с. (Додаток до журналу «Сучасність». 1995. Січень. Ч. 1).
6. Гаврилишин Т. Ю., Гаврилишин В. П. Коропець. Історія і спогади. Тернопіль : Воля, 2004. 240 с.
7. Железняк М. Гаврилишин Богдан Дмитрович. Енциклопедія Сучасної України / ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. Т. 5. URL: <https://esu.com.ua/article-27985> (дата звернення: 26.12.2022).
8. Кондрашевська Ю. Проблема збереження національної ідентичності української діаспори (на прикладі українців Канади в другій половині XX ст.). Схід. 2017. № 1. С. 64–69.
9. Місія. URL: <https://bhfamily.org/> (дата звернення: 26.12.2022).
10. Пуаєттон В. Невтомний мандрівник Богдан Гаврилишин : біогр. / пер. з франц. І. Відлер. Київ : Славутич-Дельфін, 2015. 144 с.
11. Субтельний О. Пласт. Унікальна історія українського скаутського руху. Торонто : Пластове Видавництво «Plast Publishing Inc.», 2019. 440 с.
12. Чубай В. Богдан Гаврилишин: «Не національність людини прокладає стежку до певних успіхів, а почуття національної гідності, хоч би якою була ваша національність» : запис інтерв'ю 2015 р. Наша Перспектива. № 35. Січень-грудень, 2021. С. 34–37.